

01 ΠΟΛΙΤΙΚΗ/ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

■ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΣΤΟΝ Κώστα Δημητριάδη

► Γιώργος Κοντογιώργης,

Έχουμε εισέλθει σε μια, μετά τη

► *Με ενδιαφέρον είδαμε την έκδοση των μαθημάτων του Νίκου Πουλαντζά στο Πάντειο το 1977 την οποία επιμεληθήκατε. Με δεδομένο το ότι σήμερα η απόσταση που μας χωρίζει από το 1977 είναι πολύ μεγάλη με ιστορικούς όρους (θα λέγαμε ότι ζούμε σε μια πολύ διαφορετική εποχή), ποιες πλευρές του έργου του Πουλαντζά δείχνουν αντοχή στο χρόνο και ποιες θεωρείτε ότι έχουν κλείσει τον κύκλο τους;*

Ο Νίκος Πουλαντζάς υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους στοχαστές της εποχής του και τα μαθήματα αυτά συμπυκνώνουν το ουσιαστικό του έργου του. Τα γεγονότα ότι το βιβλίο το συνοδεύει ο ζωντανός λόγος του σε CD προσθέτει μια αρχαιακού τύπου μαρτυρία που δίνει άλλη διάσταση στο έργο ενός στοχαστή. Ο Πουλαντζάς συνέβαλε όσο λίγοι στην ανανέωση της μαρξικής σκέψης καθώς προσέθεσε σ' αυτήν το κεφάλαιο της σχετικής πολυσημίας της ταξικής συγκρότησης και λειτουργίας που ανάγεται σε τελική ανάλυση στη σχετική αυτονομία της πολιτικής. Εισηγάγε δηλαδή το πολιτικό στοιχείο στη μαρξική ανάλυση ως μια αυτόνομη παράμετρο που επηρεάζει τους κοινωνικούς συσχετισμούς. Αν και τότε η παράμετρος αυτή θεωρήθηκε επαναστατική, ο χρόνος που πέρασε από τότε απέδειξε τον περιορισμένο της ορίζοντα. Διαβάζοντας κανείς σήμερα το έργο του έχει την αίσθηση ότι γράφτηκε αιώνες πριν, και όχι στα μέσα της δεκαετίας του

1970. Τούτο δεν οφείλεται προφανώς στον Πουλαντζά ούτε απομειώνει την πρωτοτυπία του με βάση τις δεδομένες παραδοχές της εποχής. Οφείλεται αποκλειστικά στην αδυναμία της νεοτερικής διανόησης να παρακολουθήσει τις εξελίξεις, κυρίως όμως να συλλάβει τον χαρακτήρα της εποχής μας και να διαμορφώσει ένα σύστημα γνώσης ικανό να δώσει απαντήσεις, δηλαδή λύσεις στα προβλήματα του παρόντος.

Δεν είναι τυχαίο ότι ούτε ένας στοχαστής στον σύγχρονο κόσμο δεν μας λέει ποια είναι η φύση και η φάση την οποία διέρχεται η εποχή μας, πού πηγαίνει εντέλει ο κόσμος. Όλοι στοχάζονται για το σήμερα με τους όρους του 18ου και 19ου αιώνα. Ο Πουλαντζάς δεν μπορούσε να εξαιρεθεί από το αδιέξοδο αυτό. Θα έλεγα μάλιστα ότι ο εγκιβωτισμός αυτός του Πουλαντζά

«Δεν θα αντιληφθούμε τι συμβαίνει στις ημέρες μας εάν δεν συνειδητοποιήσουμε ότι έχουμε εισέλθει σε μια άλλη φάση που άφησε πίσω της τις συνθήκες που γέννησαν τον Διαφωτισμό»

Με ιδιαίτερη ικανοποίηση παρουσιάζουμε συνέντευξη με τον κ. Γ. Κοντογιώργη, καθηγητή Πολιτικής Επιστήμης και πρώην πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου. Η συζήτηση είχε ως αφετηρία την έκδοση των παραδόσεων που έδωσε ο Ν. Πουλαντζάς στο Πάντειο το 1977 την οποία επιμελήθηκε ο κ. Κοντογιώργης, και την εκτίμηση της σκέψης του Ν. Πουλαντζά μέσα στους σημερινούς εξαιρετικά διαφορετικούς όρους που ορίζουν μια νέα εποχή. Γρήγορα όμως έλαβε πολύ ευρύτερο χαρακτήρα και επικεντρώθηκε στην κοινή διαπίστωση ύπαρξης μιας καθοριστικής κρίσης σε ό,τι αφορά την παραγωγή ενός συστήματος γνώσης επαρκούς για να δώσει λύσεις στα προ-

στο σχήμα της προσέγγισης του κόσμου που προέκρινε ο Διαφωτισμός προσέθεσε στη σκέψη του ένα ακόμη αδιέξοδο. Το πολιτικό στοιχείο που εισήγαγε στην προβληματική του περιείχε ως προϋπόθεση μια εξ ορισμού ασύμβατη σύνθεση του οικονομικού σοσιαλισμού με τον πολιτικό φιλελευθερισμό. Το εν λόγω αδιέξοδο δεν του επέτρεψε ποτέ να εξηγήσει πώς το «φιλελεύθερο» πολιτικό σύστημα θα ηδύνατο να οδηγήσει στο σοσιαλισμό τον οποίο διακινούσε στο έργο του. Υπάρχουν ωστόσο ειδικότερα ζητήματα στη σκέψη του τα οποία διατηρούν τη σημασία τους, όπως η διαπίστωσή του -όχι όμως και η αιτιολογία της- ότι η εργατική τάξη δεν μπορεί να αποκτήσει την ιδεολογική ηγεμονία επί της αστικής τάξης, όπως συνέβη με αυτήν έναντι της φεουδαλικής τάξης. Η μεγαλύτερη σημασία του έργου του σήμερα έγκειται ωστόσο στο ότι δύναται κανείς με βάση αυτό να αποτιμήσει τις εξελίξεις στον χώρο της άρχουσας Αριστεράς, και ιδίως τον ασφυκτικό εναγκαλισμό της με την πιο ακραία εκδοχή της διεθνούς των αγορών.

► *Στις μέρες μας παρατηρούμε έναν διχασμό ανάμεσα σε δύο μεγάλα μπλοκ: σε εκείνο που ενεργοποιείται από τις εξαιρετικές δυνατότητες του κεφαλαίου να κινείται σε παγκόσμιο διακρατικό επίπεδο (το καθεστώς της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης) και έχει υπαγάγει*

την Αριστερά σε ρόλο θεραπευτή των επιδιώξεών του και στο άλλο μπλοκ, το αναγκαστικά ετερογενές, που παίρνει τα μαζικά του χαρακτηριστικά από τη διευρυνόμενη δυσφορία έναντι μιας ολιγαρχίας της διεθνούς των αγορών, δυσφορία και αντίθεση αρθρωμένη στο επίπεδο του έθνους-κράτους. Οι δυσμενείς όροι για τη χειραφέτηση των δυνάμεων της εργασίας που επισημαίνει ο Πουλαντζάς έχουν εκδηλωθεί σε διευρυνόμενη κλίμακα, ενώ η ασυμμετρία ανάμεσα στις δυνατότητες επιβολής που διαθέτει το κεφάλαιο έναντι της εργασίας επιτρέπουν στο πρώτο να παρουσιάζει τις επιλογές του με την ισχύ φυσικού νόμου. Σε μια τέτοια κατάσταση, προς ποιες κατευθύνσεις θα έπρεπε να αναζητηθούν οι δυνατότητες που θα υποστήριζαν την επιδίωξη της κοινωνικής χειραφέτησης;

Σπεύδω να πω ότι η ηγεμονία της διεθνούς των αγορών δεν είναι πρωτογενής. Το κεφάλαιο δεν ηγεμονεύει ως κεφάλαιο, αλλά δυνάμει της ιδιοκτησίας του επί του οικονομικού συστήματος και επέκεινα της ομηρίας της πολιτικής. Στις ημέρες μας επικρατεί η αρχή της ενιαίας σκέψης. Μολονότι παριστάμεθα μάρτυρες κοσμογονικών εξελίξεων, προσεγγίζουμε τα πράγματα, και ιδίως το οικονομικό και πολιτικό σύστημα, με απολύτως στατικό τρόπο, ως εάν πρόκειται να παραμείνει ες αεί απαράλλακτο. Έτσι, αντιμετωπίζουμε τους συσχετισμούς στο ασφυκτικό περιβάλλον του παρόντος

Επανάσταση στο πεδίο

► *Μέσα στις σημερινές έντονα μεταβατικές συνθήκες σε παγκόσμια κλίμακα, σε ποια κατεύθυνση κατά τη γνώμη σας θα έπρεπε να αναζητηθούν οι δυνατότητες για την υποστήριξη της επιδίωξης της κοινωνικής χειραφέτησης;*

Εάν αποδεχθούμε την υπόθεση ότι η αποκατάσταση των συσχετισμών και η επιστροφή στη θεραπεία ενός ελάχιστου κοινού συμφέροντος διέρχεται από τη μεταβολή της πολιτείας, πρώτη πράξη για τις δυνάμεις της προόδου οφείλει να είναι μια επανάσταση στο πεδίο των εννοιών. Να απογαλακτισθούμε από τις ιδεολογικές δουλείες

του Διαφωτισμού ο οποίος διέπραξε δυο μεγάλες ρήξεις: με την κοσμοϊστορία, προκειμένου να τοποθετηθεί η Δύση αντί του Βυζαντίου ως ο αναγκαίος κόμβος από την αρχαιότητα στη νεοτερικότητα και με τις έννοιες τις οποίες αποκένωσε από το πραγματικό τους περιεχόμενο για να τις αναγομώσει με το περιεχόμενο των αξιών και του συστήματος της εποχής της. Κατάφερε έτσι να ορίσει τη βιούμενη αιρετή μοναρχία ως την πεμπουσία της δημοκρατίας, να μας πείσει ότι είναι εφικτό το θαύμα της συγκέντρωσης τριών ασυμβάτων μεταξύ τους πολιτειών (της μοναρχίας, της αντιπροσωπείας και της δημοκρατίας) στο

